

КАФЕДРА КАМЕРНОГО СПІВУ

Вокальна педагогіка вищої школи

Освітній ступінь	магістр	Курс	2
Спеціальність	025 Музичне мистецтво	Семестр	3
Освітньо-наукова програма	Камерний спів		
Статус	<u>обов'язкова</u>	ECTS	3
		Годин	90
		Лекційних, практичних години	28
		Самостійна робота	62
Семестровий контроль	<u>залік</u>		

Інформація про викладача

ПІБ	Антонюк Валентина Геніївна, доктор культурології, професор, народна артистка України, завідувач кафедри камерного співу Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.
Профіль викладача	
e-mail	

Анотація навчальної дисципліни

Курс «Вокальна педагогіка вищої школи» належить до циклу дисциплін загально-професійної підготовки та призначений для студентів-магістрантів галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво», спеціалізацій «Камерний спів» та «Оперний спів».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вокально-методичний педагогічний процес індивідуального навчання співу у вищій школі. Складне й синтетичне вокальне мистецтво потребує свого вивчення у поєднанні традиційного й сучасного аспектів, орієнтуючись на методичні засади провідних авторських шкіл та уніфіковану методичну систему академічного співу.

Головна мета курсу – підготовка студентів-вокалістів до майбутньої професійно-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти різного рівня акредитації, до взаємодії з людьми у різноманітних установах, що має характер управлінської, організаторської, навчально-виховної діяльності фахівця. У ході вивчення курсу здійснюється теоретико-методологічна підготовка студентів до самостійної виконавської та педагогічної діяльності, знання сучасного стану вокальної педагогіки та наукових результатів у галузі психофізіології співу, а також систематизація й узагальнення вмінь і знань, накопичених у класі сольного співу; формування на їх основі професійних педагогічних навичок, переконань, світогляду; розвиток пізнавальних і фахових зацікавлень у самостійній

педагогічній діяльності. Основні теоретичні положення курсу розглядаються через призму психологічних механізмів, закономірностей природного розвитку студента-вокаліста, його пізнавальної діяльності, становлення особистісних рис, що є умовою творчого пошуку викладачем шляхів, методів, впливу на майбутнього співака у процесі взаємодії з ним.

Ідеї курсу спираються на знання студентами методичної бази сольного (оперного та камерного) співу, історії вокального виконавства, педагогічної та виконавської практики¹.

Основні завдання курсу «Вокальна педагогіка вищої школи» націлені на опанування студентів знаннями про:

- сутність, своєрідність навчально-виховного процесу вокалістів у вищій школі;
- тенденції, особливості розвитку системи вищої музичної освіти в Україні та зарубіжних країнах;
- суперечності, психічні функції, особливості розвитку молоді людини студентського віку;
- структуру, психолого-педагогічні аспекти організації навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- критерії відбору вокалістів, принципи структурування змісту навчального курсу у вищій школі;
- сучасні інтерактивні методи навчання студентів;
- форми організації навчання студентів;
- норми, критерії оцінювання знань, – сутність, особливості, методи, прийоми виховання студентів-вокалістів;
- педагогічні уміння діяльності викладача вищої школи;
- особливості вербальної і невербальної поведінки викладача;
- сутність, напрями, організації спілкування зі студентами;
- етапи, способи розв'язання конфліктів зі студентами-вокалістами;
- шляхи, умови формування студентської спільноти;
- методи науково-педагогічних досліджень.

Вивчення курсу передбачає формування у майбутніх співаків ряду знань та умінь (з урахуванням специфіки майбутньої педагогічної діяльності).

Студент повинен знати:

- особливості постановки навчальної мети, відбору, структурування змісту лекцій, побудови практично-семінарських занять;
- як розвинути інтерес, особистісне ставлення студентів-вокалістів до змісту навчального курсу;
- методи, прийоми організації виховного впливу на студентів;
- особливості організації, саморегуляції, невербальної поведінки у процесі спілкування зі студентами;

вміти:

- скласти навчальну програму з курсу;
- застосовувати методи, прийоми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів-вокалістів (бесіди, діалоги, дискусії, прийоми сюжетно-рольової гри, роботи в групах тощо);
- спланувати структуру, зміст, процес організації лекції, практично-семінарського заняття;
- організувати спілкування зі студентами у навчальний і позанавчальний час;
- розв'язати педагогічні конфлікти у різноманітних ситуаціях;
- застосовувати методи науково-педагогічного дослідження у роботі зі студентами;
- аналізувати різноманітні педагогічні ситуації.

¹ Основою програми є видання: Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник для музичних вчз / видання третє, доповнене та перероблене. Київ : Видавець Бихун Ю. В., 2017. 218 с.

Перелік тем

Тема 1. Вокальна педагогіка вищої школи як навчальна дисципліна. Загальні основи педагогіки вищої школи. Вища освіта в Україні: історія і сучасність

Тема 2. Особливості розвитку студента-вокаліста як суб'єкта соціального життя.

Тема 3. Сутність і особливості навчального процесу співаків у вищій школі.

Тема 4. Стратегії та технології навчання вокалістів.

Тема 5. Освітнє середовище, методи навчання вокалістів у вищій школі.

Тема 6. Форми вокального навчання у вищій школі.

Тема 7. Організація контролю за навчанням вокалістів у вищій школі.

Тема 8. Проблеми виховання духовності у студентів-вокалістів.

Тема 9. Професійно-педагогічна майстерність викладача вищої школи.

Тема 10. Формування студентської спільноти.

Форми та технології навчання

Курс «Вокальна педагогіка вищої школи» вивчається протягом третього семестру другого року навчання для студентів магістратури і передбачає теоретичне лекційне навчання, семінарські й практичні заняття та самостійну роботу.

На теоретичних лекційних заняттях студенти повинні опрацювати складні питання історичних та теоретичних аспектів вокальної педагогіки, а також методику та методологію. Лекція є особливою конструкцією навчального процесу, найбільш економним способом передачі навчальної інформації, оскільки передбачає сконцентроване й логічне викладення матеріалу, з урахуванням характеру професійної діяльності слухачів, виступаючи не лише як вид навчання, але й як словесний, інформаційно розвиваючий метод. У своєму класичному вигляді вона являє собою монологічне викладення викладачем навчальної інформації. У лекціях даного курсу необхідно враховувати специфіку приналежності студентів до авторитетних шкіл видатних педагогів-вокалістів та відповідний емпіричний досвід. Це зумовлює включення в монологічну лекцію елементів діалогу, дискусії, проблемного викладення матеріалу.

На семінарських та практичних заняттях студенти повинні виявити рівень засвоєння навчального матеріалу, уміння орієнтуватися в основних питаннях розвитку вокальної педагогіки. Семінарські та практичні заняття посилюють ефективність повідомлення навчальної інформації студентам, активізують і коректують їх пізнавальну та методичну діяльність.

Зміст самостійної роботи студентів складає: вивчення методичної літератури, підготовка до семінарів, написання дипломної роботи.

Наприкінці курсу складається диференційований залік.

Основні види навчальної діяльності студентів:

- активне слухання, участь у діалозі під час лекцій;
- конспектування лекцій;
- активна діяльність за різними методиками під час семінарських занять та індивідуальної педпрактики з учнем;
- мікровикладання, програвання педагогічних ситуацій, етапів навчально-виховного процесу;
- написання творчих робіт, міні-проектів;
- підготовка дипломної роботи, складання заліку.

До **основних методів** навчання відносяться:

Педагогічні методи: вербальний (пояснення, коментарі, обговорення); наочний (показ, демонстрація, ілюстрації); аналітичний (робота з джерелами, аудіо-відеоматеріалами).

Мистецтвознавчі методи: жанровий (визначення характерних ознак вибраного для вивчення вокального твору та кола методичних завдань); стилістичний (визначення характерних ознак вибраного для вивчення вокального твору, відповідно до стилю композитора, виконавських традицій певної історичної доби, особливостей національної вокальної школи).

Інтерпретаційні методи: (трактування художнього образу вокального твору відповідно до жанрово-стильових ознак).

Навчальні ресурси

Матеріали відповідного курсу та методична література представлені у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії. За умови дистанційного навчання через протиепідеміологічні заходи, всі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали завантажуються на GOOGLE DRIVE ifm1.2nmau@gmail.com. Програми модульних контрольних робіт у формі концертного виступу студентів у формі посилення на YOUTUBE надсилаються на офіційні електронні адреси кафедри.

Методи контролю

З метою визначення повноти та тривкості знань і практичних навичок, набутих у процесі засвоєння курсу «Вокальна педагогіка вищої школи», у навчальному плані передбачено залік з оцінкою у кінці третього семестру.

Враховуються:

- відвідування лекцій і семінарських та практичних занять;
- рівні написання тестових завдань;
- рівень виконання творчих робіт (рефератів);
- рівень занять педагогічною практикою з учнем;
- активна робота на семінарських та практичних заняттях;
- уміння моделювати різні види занять;
- рівень знань, мислення під час заліку.

Залікові вимоги:

При проведенні заліку передбачаються відповіді в усній формі на питання білета, у структурі якого відтворено основні форми теоретичної і практичної роботи.

Орієнтовний список контрольних питань для заліку:

1. Логіка та методи науково-педагогічного дослідження.
2. Поєднання вокально-технічної та художньої сторін у процесі виховання співака.
3. Відомі теорії співу та їхній розвиток у вокальній педагогіці.
4. Особливості вокальних занять із дітьми.
5. Визначення й теоретико-методичні узагальнення вокально-педагогічного процесу.
6. Концентричний метод виховання голосу М. І. Глінки.
7. Психологічний аналіз вокальної діяльності.
8. Методологія виховання вокального слуху.
9. Теорія особистості та її розвиток у вокальній педагогіці.
10. Методичні аспекти роботи над художнім образом.
11. Сучасні положення теорії вокального мистецтва.
12. Принципи укладання концертних програм.
13. Теорія художньої творчості та її розвиток у вокальній педагогіці.
14. Фонетичний метод навчання співу.
15. Основні закономірності та принципи вищої вокальної освіти.
16. Самостійна робота над вокальним твором.

17. Асоціації та синтез у вокальному мистецтві.
18. Розвиток емоційної сфери співака.
19. Аспекти свідомого та неусвідомлюваного у художньому співі.
20. Розвиток інтелектуального потенціалу співака.
21. Форми, види, методи і засоби навчання вокалістів у вищій школі.
22. Виправлення дефектів голосу співака.
23. Дидактичний зміст вокального навчання.
24. Виконавський аналіз вокального твору.
25. Індивідуальна форма навчання вокалістів у вищій школі.
26. Розвиток виконавської волі співака.
27. Групова форма навчання вокалістів у вищій школі.
28. Особливості роботи над видами вокалізації.
29. Музично-педагогічна кваліметрія та її застосування у навчанні вокалістів.
30. Способи освоєння змісту вокального мистецтва (раціональний і емоційний, свідомий і підсвідомий, об'єктивний і суб'єктивний).
31. Функції вищої вокальної освіти.
32. Особистісно-орієнтований підхід в процесі вокального навчання.
33. Форми організації навчання вокалістів у вищій школі.
34. Формування духовної особистості співака.
35. Предмет та основні поняття вокальної педагогіки.
36. Засоби вокально-педагогічної діагностики.
37. Історичні джерела виникнення вокальної педагогіки.
38. Принципи вибору навчального матеріалу.
39. Закономірності та умови підвищення ефективності вокальної освіти у вищій школі.
40. Контроль та самоконтроль у навчанні співу.
41. Структура вокальної освіти в Україні.
42. Бінарні методи навчання співу.
43. Принципи вокальної освіти в Україні.
44. Методи вокально-педагогічних досліджень.
45. Талант і природа вокально-творчої діяльності.
46. Оцінка й оцінювання навчання вокалістів у вищій школі.
47. Чинники розвитку і формування особистості професійного вокаліста.
48. Дослідницький метод виховання вокалістів у вищій школі.
49. Історичні етапи вокальної освіти в Україні.
50. Аналітичний метод навчання вокалістів у вищій школі.
51. Походження педагогіки; означення терміну «педагогіка»; імена видатних основоположників педагогіки як науки.
52. Індуктивний метод навчання вокалістів у вищій школі.
53. Відомі педагогічні концепції стародавніх часів та їх автори.
54. Дедуктивний метод навчання вокалістів у вищій школі.
55. Історичні умови розвитку педагогіки в часи Середньовіччя.
56. Традуктивний метод навчання вокалістів у вищій школі.
57. Особливості розвитку педагогіки в добу Відродження.
58. Проблемний метод навчання вокалістів у вищій школі.
59. Історичні умови формування педагогіки в окрему науку.
60. Бесіда, розповідь, пояснення у навчанні вокалістів.
61. Головні науково-педагогічні досягнення Я. А. Коменського.
62. Емпіричний метод у навчанні вокалістів вищої школи.
63. Ідеї основних педагогічних творів Ж.-Ж. Руссо.
64. Фіксування суб'єктивних м'язових чуттів у процесі індивідуального навчання вокалістів.

65. Історичні періоди розвитку педагогіки в Україні.
66. Метод мисленнєвого (внутрішнього) проспівування.
67. Історичні джерела виникнення та етапи розвитку в Україні музичної педагогіки.
68. Методи локальної дії на м'язове управління голосовим апаратом.
69. Історичні обставини виникнення та етапи розвитку музичної освіти в Україні.
70. Метод показу та наслідування у вокальній педагогіці.
71. Формування й розвиток музичної науково-педагогічної думки в Україні в XVII – XIX ст.
72. Фонетичні методи навчання вокалістів.
73. Історичні умови виникнення та розвитку фахової музичної освіти в Україні.
74. «Мозковий штурм» і його застосування у вокальній педагогіці.
75. Вплив М. В. Лисенка на формування засад вокальної педагогіки вищої школи.
76. Проблемне навчання у вокальній педагогіці.
77. Історична місія Київської консерваторії (НМАУ імені П. І. Чайковського) у формуванні засад вокальної педагогіки вищої школи.
78. Методи опосередкованої дії на м'язове управління голосовим апаратом вокаліста.
79. Процес вокального навчання, його закономірності та принципи.
80. Інноваційні технології виховання вокалістів.
81. Зміст вокальної освіти у вищій школі.
82. Порівняльний аналіз у вокальній педагогіці.
83. Форми та засоби організації навчання вокалістів.
84. Методи системної дії на м'язове управління голосовим апаратом.
85. Теорія виховання у музичній та вокальній педагогіці.
86. Евристичний метод у вокальній педагогіці.
87. Форми організації навчання вокалістів у вищій школі.
88. Вокально-педагогічна діагностика.
89. Основні чинники процесу виховання вокалістів.
90. Особливості застосування фонопсихолінгвістичної методики у вокальній педагогіці.
91. Основні категорії вокальної педагогіки.
92. Методичні інновації у вокальній педагогіці.
93. Музично-теоретичні праці М. Дилецького та їх роль для навчально-виховного процесу вокалістів.
94. Пролонгований тренінг у вокальній педагогіці.
95. Предмет і основні поняття вокальної педагогіки.
96. Метод пояснення; особливості його застосування у вокальній педагогіці.
97. Основні принципи музичної та вокальної освіти.
98. Стимулювання у вокальній педагогіці.
99. Специфіка вокально-педагогічного менеджменту.
100. Метод покарання та особливості його застосування у вокальній педагогіці.
101. Типологія і характеристика методів навчання вокалістів у вищій школі.
102. Метод самообмеження та особливості його застосування у вокальній педагогіці.
103. Концепції розвитку вокаліста-музиканта.
104. Вправи у вокальній педагогіці.
105. Чинники розвитку і формування особистості вокаліста.
106. Тьюторське супроводження вокально-педагогічного процесу.
107. Критерії рівня сформованості професійного вокаліста.
108. Самопримушення у вокальній педагогіці.
109. Талант і природа творчої діяльності вокаліста у працях видатних мислителів різних епох.
110. Самоаналіз у вокальній педагогіці.

111. Етика та педагогічна майстерність викладача вокальних дисциплін.
112. Структура вокально-педагогічних здібностей.
113. Специфіка виховних вимог у вокальній педагогіці.
114. Метод заохочення та особливості його застосування у вокальній педагогіці.
115. Складові частини вокально-педагогічної техніки.
116. Самопізнання у вокальній педагогіці.
117. Інтелектуальні та психологічні якості професійної компетентності вокального педагога.
118. Стимулювання у вокальній педагогіці.
119. Провідні музично-педагогічні концепції та їх вплив на формування вокальної педагогіки ХХ ст.
120. Мотивація у вокальній педагогіці.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ (РЕФЕРАТУ).

Мова написання роботи – державна, українська. Обсяг курсової роботи (без додатків і списку літератури) – від 25 друкованих сторінок, виконаних у текстовому редакторі Microsoft Word, при цьому використовуються такі параметри: гарнітура Times New Roman, кегль 14, інтервал – 1,5 (на сторінці – 28-30 рядків). Робота має бути зброшурована.

Курсова робота повинна містити такі складові: титульна сторінка; зміст; структурований вступ (актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання); основна частина, яка може складатися з двох розділів; висновки; список використаної літератури; додатки (якщо у них є потреба). Висновки (2-3 стор.) мають містити основні узагальнення теоретичної та практичної складових курсової роботи та відповідати меті й завданням дослідження, визначеним у вступі (показати, чи досягнуто мети, які завдання виконано, а які – ні й чому). Список використаної літератури (не менше 15 джерел) повинен бути складений у алфавітному порядку відповідно до загальних вимог (зразок – оформлення списку літератури даної програми). Додатки можуть містити: анкети, за якими проводилося письмове опитування; перелік питань, за якими проводилися бесіди чи інтерв'ю зі своїми педагогами, відповідно до обраної теми дослідження. В основному тексті курсової роботи обов'язково повинні бути посилання на опрацьовані літературні джерела. Цитати можуть бути двох видів: прямі (дослівний виклад уривка оригінального тексту, який береться в лапки) і непрямі (переказ думок автора своїми словами, який в лапки не береться). У кожному випадку після цитати у квадратних дужках слід вказати, звідки її взято, наприклад: [2, с. 45], де 2 – номер книжки у списку літератури, а 45 – номер сторінки у цій книжці, з якої було взято чи переписано своїми словами необхідну цитату.

Система оцінювання

Критерії оцінювання виконання програми та фахових знань студентів по 100-бальній шкалі (у зіставленні з оцінкою ECTS та національною шкалою) оцінювання виконання програми з дисципліни

90–100–А– відмінно

Студент вичерпно опанував теорією і дав розгорнуту відповідь на запитання в білетах із аналізом сучасних літературних джерел, посиланням на інноваційні технології методики навчання співу, досвід провідних вітчизняних і зарубіжних викладачів. Повно і глибоко розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; усвідомлює зміст педагогічних понять і вільно володіє спеціальною (професійною) термінологією. Грамотно ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями вокально-педагогічного процесу. Для виконання практичного завдання правильно застосовує теоретичні знання власне з вокально-педагогічного та музично-історичного джерелознавства та історії музичної педагогіки, а

82–89–В– добре	<p>також з інших дисциплін гуманітарного циклу. Вміє обґрунтовано, комплексно вирішувати поставлені завдання: аналізувати особливості розвитку вокально-педагогічного процесу та музичного мистецтва епохи, національної вокальної школи; визначати стильові риси педагогічної творчості певного відомого викладача. Демонструє високий рівень знань; послідовно, повно і логічно викладає теоретичний матеріал. Досить повно розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; розуміє зміст вокально-педагогічних та музикознавчих термінів, проте не завжди точно їх використовує. Теоретичні твердження правильно ілюструє прикладами, результатами власних спостережень за вокально-педагогічними явищами; загалом правильно виконує поставлені завдання, але допускає дві-три неточності. Уміє обґрунтувати власну думку, демонструє добрий рівень знань теоретичного матеріалу, не припускається грубих помилок у викладенні теоретичних положень. Допускає дві-три неточності у визначенні педагогічних понять, обґрунтуванні висновків, узагальнень.</p>
74–81–С– добре	<p>Студент дає повну відповідь на питання в білетах із посиланням на літературні джерела, творчий доробок провідних викладачів-вокалістів; демонструє достатній рівень виконання практичних завдань, основних навичок вокальної методики.</p>
64–73–D– задовільно	<p>Студент не завжди точно розкриває зміст теоретичного матеріалу; розуміє значення спеціальних вокально-педагогічних термінів, але допускає помилки у їх вживанні; не завжди повно і правильно відповідає на поставлені питання; не завжди теоретичні положення ілюструє прикладами, а у процесі вирішення практичних завдань не повною мірою використовує теоретичні знання. Вирішує поставлені завдання фрагментарно; демонструє задовільний рівень знань; допускає суттєві помилки у вирішенні поставлених завдань. Виклад матеріалу не відповідає вимогам повноти, системності, логічності.</p>
60–63–E– задовільно	<p>Студент дає відповідь на питання в білетах у мінімально допустимому обсязі, значні неточності, виправляє їх за допомогою викладача. Демонструє посередній рівень виконання практичних завдань із основ вокальної педагогіки вищої школи.</p>
35–59–FX– незадовільно (з можливістю повторного складання)	<p>Студент дає відповідь на питання в білетах у недостатньому обсязі, допускає грубі помилки, неспроможний їх виправити без допомоги викладача. Демонструє низький рівень виконання практичних завдань, недостатню сформованість навичок із основ вокальної педагогіки вищої школи та невміння їх застосовувати в роботі з учнем.</p>
0–34–F– незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	<p>Студент дає відповідь на питання в білетах на рівні елементарного розпізнання, неможливість відтворення навчального матеріалу на репродуктивному рівні; показує неспроможність виконання практичних завдань, відсутність</p>

навичок із основ вокальної педагогіки вищої школи та нездатність їх застосовувати в своїй роботі. Не розкриває зміст теоретичного матеріалу, допускає грубі помилки у його тлумаченні; не володіє спеціальною термінологією; не може впоратися з поставленим практичним завданням; не використовує теоретичні знання для вирішення практичних проблем; неспроможний пояснити, обґрунтувати власну думку, допускає грубі помилки у викладенні матеріалу. Демонструє незадовільний рівень знань.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах, відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій та виставок, музичних фестивалів, конкурсів, концертів тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник для ВНЗ. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Антонюк В. Г. Вища школа сольного співу // *Актуальні проблеми теорії та практики художньої культури: зб. наук. пр. КНУ ім. Тараса Шевченка та ДАКККіМ. Вип. XII*. Київ, 2004. С. 212–224.
3. Антонюк В. Г. Вокалісти Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського – дослідники феномену української вокальної школи // *Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 114 : Композитори і музикознавці Київської консерваторії у 1941–2010-х роках : збірник статей*. Київ : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2016. С. 153–168.
4. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник для музичних внз / видання третє, доповнене та перероблене. Київ, Видавець Бихун Ю. В., 2017. 218 с.
5. Антонюк В. Г., Гнидь Б. П. Вокальний факультет. Спеціалізація «Спів» // *Академія музичної еліти України: Історія та сучасність (До 90-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського)*. Київ, 2004. С. 150–155.
6. Антонюк В. Г. Дидактичні аспекти вокальної педагогіки // *Музичне мистецтво. Кн. 10: Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 40*. Київ, 2004. С. 252–259.
7. Антонюк В. Г. Етнокультурологічні метаморфози інституту вокальних конкурсів у ХХІ ст. // *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського : Виконавське музикознавство. Вип. 91*. Київ : НМАУ, 2010. С. 7–15.
8. Антонюк В. Г. Лінгвокультурний концепт «вокальна педагогіка» // *Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. № 1 (2)*. Київ, 2009. С. 94–103.
9. Антонюк В. Г. Навчання іноземців сольного співу як діалог культур // *Українське музикознавство : науково-методичний збірник НМАУ імені П. І. Чайковського. Вип. 36*. Київ, 2010. С. 283–290.
10. Антонюк В. Г. Педагогічний подвиг Миколи Кондратюка // *Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. № 4 (21)*. 2013. С. 86–94.
11. Антонюк В. Г. Постановка голосу : посіб. для муз. ВНЗ. Київ: Українська ідея, 2000. 68 с.
12. Антонюк В. Г. Професійна діяльність вокалістів як мотиваційний процес // *Мистецтвознавчі записки : зб. наук. праць ДАКККіМ. № 2 (8)*. Київ, 2005. С. 96–105.
13. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія. 2-ге вид. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
14. Антонюк В. Г. Школа розумного співу (професор Олена Муравйова та її учні) // *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Вип. 67*. Київ, 2008. С. 223–235.
15. Бондарчук В. О. Дмитро Гнатюк: оперний співак, музичний режисер, педагог : монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2018. 616 с.
16. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
17. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: монографія. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1999. 269 с.
18. Гузій Н. В. Основи педагогічного професіоналізму : навч. посіб. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2004. 155 с.
19. Дилецький М. Граматика музикальна: фотокопія рукопису 1723 р. / підгот. О. С. Цалай-Якименко. Київ : Музична Україна, 1970. 111 с.
20. Іванов В. Ф. Співацька освіта в Україні у ХVІІІ ст. : монографія. Київ : Музична Україна. 289 с.
21. Євтушенко Д. Г., Михайлов-Сидоров М. Г. Питання вокальної педагогіки: історія, теорія, практика. Київ : Мистецтво, 1963. 340 с.
22. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. Київ : ВД «Ін Юре», 2003. 416 с.

23. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії : навчальний посібник. Київ : Укр.-фінськ. ін.- т менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
24. Козицький П. О. Спів і музика в Київській академії за 300 років існування. Київ : Музична Україна, 1971. 146 с.
25. Колодуб І. С. Питання теорії вокального мистецтва : Харків, 1995. 120 с.
26. Колодуб І. С. Практичні поради педагога-вокаліста. Київ : Муз. Україна, 2010. 54 с.
27. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) : монографія. Київ, 2000. 286 с.
28. Комісаров О. В. Початкове навчання співу на фонетичній основі української мови. Київ: ІСДО, 1995. 88 с.
29. Костюк О. Г. Сприймання музики і художня культура слухача. Київ : Наукова думка, 1965. 123 с.
30. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
31. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. Лозової В. І. Харків : ОВС, 2006. 496 с.
32. Михайлова Т. М. Виховання співаків у Київській консерваторії: Хронологічний огляд з 1863 по 1963 рр. Київ : Музична Україна, 1970. 128 с.
33. Мітюков Б. Н. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського на Україні. Київ : Радянська школа, 1971. 108 с.
34. Моляко В. О. Проблеми психології творчості // *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць / За ред. В. О. Моляко.* Т. 12. Вип. 6. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 352 с.
35. Муравйова О. О. Спогади. Матеріали / упор. та прим. Г. І. Філіпенко. Київ : Музична Україна, 1984. 150 с.
36. Носенко Е. П. Емоційний стан і мова. Київ : Вища школа, 1981. 195 с.
37. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навчальний посібник. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с.
38. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва : навч. посіб. Київ : КНУКіМ, 2004. 264 с.
39. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2010.
40. Падалка О. С. та ін. Педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Українська енциклопедія, 1995. 254 с.
41. Педагогічні технології професійної підготовки фахівців: навчальний тренінг : навч.-метод. посіб. / за ред. Сисоевої С. О. Київ, 2007. 184 с.
42. Піхманець Р. В. Психологія художньої творчості (теоретичні та методичні аспекти). Київ : Наукова думка, 1991. 164 с.
43. Растригіна А. М. Педагогіка свободи: методологічні та соціально-педагогічні основи : монографія. Кіровоград, 2002. 256 с.
44. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навчальний посібник. Київ : АПН України. Ін-т пед. і психолог. проф. освіти, 1996. 236 с.
45. Ростовський О. Я. Методика викладання музики : навч.-метод. посіб. Тернопіль, 2000. 215 с.
46. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. Київ : Богдан, 2005. 360 с.
47. Сковорода Г. С. Твори в двох томах: Пер. із староукр. мови та прим. М. Кашуби, В. Шевчука / Передм. О. Мишанича. Київ : АТ Обереги, 1994. Т. 2. 480 с.
48. Стахевич О. Г. Основи вокальної педагогіки. Ч. 1: Природно-наукові теорії співу : навч. посіб. для музичних та пед. ВНЗ. Харків-Суми, 2002. 92 с.

49. Шамасва К. І. Музична освіта в Україні у першій половині XIX ст. Київ, ІЗМН, 1996. 112 с.
50. Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ДАКККиМ, 2008. 263 с.
51. Юрій М. Т. Етногенез та менталітет українського народу: Вид. 2-ге. Київ : Таксон, 1997. 237 с.
52. Юркевич П. Д. Вибране / пер. з рос. Київ : Абрис, 1993. 398 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 16 липня 2019 року з внесеними змінами 16 липня 2022 року. [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

[Дата доступу: 31.01.2023 р.] [Назва з екрану]

Про освіту: Закон УРСР №1060-XII від 23.05.1991 р. // *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ : НВПІ «Форум», 2003. С. 18–48.

Про вищу освіту: Закон України №2984-III від 17 січня 2002 р. // *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ: НВПІ «Форум», 2003. С. 175–231.

Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах: Постанова Кабінету Міністрів України № 978 від 9 серпня 2002 р. // *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ : НВПІ «Форум», 2003. С. 344–348.

Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Постанова Кабінету Міністрів України № 65 від 20.01.98 р. // *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ : НВПІ «Форум», 2003. С. 153–159.

Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти: Постанова Кабінету Міністрів України № 1074 від 05.09.96 р. // *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ : НВПІ «Форум», 2003. С. 99–118.

Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах: Наказ Міністерства освіти України № 161 від 02.06.93 р. // *Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання*. Київ : НВПІ «Форум», 2003. С. 413–432